

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА З 1955 ГОДА ●

● NO.43 (3211) ●

● ЧАЦВЕР, 18 ЛІСТАПАДА, 2010

ШТОТЫДНЁВІК “ГОЛАС РАДЗІМЫ” МОЖНА ЧЫТАЦЬ У ІНТЭРНЭЦЕ: WWW.GOLAS.BY

Сяброўства ўмацоўваецца справамі

Тэма нядаўняга літаратурнага вечара ў мінскім “Кніжным салоне” была адметнай: гаварылі пра беларуска-літоўскае добрасуседства **Стар. 2**

Натхненне ад спадчыны

Выстава “З дрэва, гліны і металу” праходзіць у Нацыянальным гістарычным музеі **Стар. 3**

Таямніцы на краі зямлі

У канцы лістапада беларускія навукоўцы ў складзе сумеснай расійска-беларускай экспедыцыі зноў адпраўляюцца ў Антарктыду **Стар. 4**

Разам — дружная сям’я

У Беларусі камфортна сябе адчуваюць прадстаўнікі 140 нацыянальнасцяў і народнасцяў

Святлана Шымовіч

А вось як выглядае пяцёрка самых шматлікіх этнасаў паводле вынікаў перапісу насельніцтва 2009 года. Амаль 84 працэнты жыхароў краіны аднеслі сябе да карэннай нацыянальнасці, беларусаў, 8 працэнтаў — да рускіх, 3 працэнты — да палякаў, каля 2 працэнтаў — да ўкраінцаў, 0,1 працэнта — да яўрэяў. Нацыянальны склад асобных абласцей краіны адрозніваецца ад усебеларускага. Цікава, напрыклад, што ў Брэсцкай і Мінскай абласцях пяцёрку найболей шматлікіх нацыянальнасцяў замыкаюць не яўрэі, а армяне. У Гомельскай вобласці на чацвёртай пазіцыі ў спісе найболей шматлікіх нацыянальнасцяў — цыганы, а палякі перамясціліся там на шостую пазіцыю. На Гродзеншчыне беларусаў 67 працэнтаў, палякаў — 22, а замыкаюць пяцёрку літоўцы — іх там 0,2 працэнта.

Яшчэ адна тэндэнцыя: абсалютная колькасць прадстаўнікоў найболей шматлікіх нацыянальнасцяў у Беларусі скарацілася ў параўнанні з дадзенымі перапісу 1999 года: яўрэяў — у 2,2 раза, украінцаў і рускіх — на трэць. Змяншэнне колькасці прадстаўнікоў асноўных нацыянальнасцяў тлумачыцца як натуральным змяншэннем насельніцтва, так і міграцыйным адтокам.

Тым часам тэма міграцыйных працэсаў прывялі да росту колькасці прадстаўнікоў іншых нацыянальнасцяў. Так, у параўнанні з 1999 годам кітай-

Артысты армянскага ансамбля “Эрэбуні” — актыўныя ўдзельнікі Фэсту нацыянальных культур у Гродне

цаў, якія стала пражываюць на тэрыторыі Беларусі, пабольшала ў 20 разоў, арабаў — у 2,7 раза,

туркменаў — у 2,3 раза. Тым не менш колькасць прадстаўнікоў гэтых нацыянальнасцяў у агуль-

най колькасці насельніцтва краіны пакуль нязначная.

Сярод нацыянальнасцяў, якія

вельмі рэдка сустракаюцца ў Беларусі — японцы (23 чалавекі) і шведы (17).

Інтэрнэт для вяскоўцаў

Сумесны праект пачалі рэалізоўваць Міністэрства сувязі і інфарматызацыі і Міжнародны саюз электрасувязі

Цэнтры грамадскага доступу ў Інтэрнэтадкрыты ўнікалькіх вёсках усіх 6 абласцей краіны. Мэта міжнароднага праекта — забяспечыць сельскіх жыхароў магчымасцю выкарыстоўваць паслугі перадачы дадзеных. Сельскія жыхары атрымаюць магчымасць доступу да ўрадавай інфармацыі і інфармацыі мясцовай адміністрацыі, у тым ліку да звестак пра праграмы сацыяльнага забеспячэння, праграмы развіцця і публічныя мерапрыемствы.

СЯБРЫ

Добры бераг дзяцінства

Для Святланы Ананьевай з Алматы візіты ў Беларусь абуджаюць цёплыя ўспаміны

Іван Ждановіч

Яна — з ліку дзясяткаў тысяч нашых землякоў, хто і сёння працуе на карысць Казахстана. Святлана філолаг, супрацоўніца аддзела сусветнай літаратуры і міжнародных сувязяў Казахстанскага інстытута літаратуры і мастацтва імя М. Аўэзава. І адна з удзельніц традыцыйных лістападаўскіх беларуска-казахстанскіх навукова-практычных канферэнцый філосафаў, педагогаў, сацыёлагаў, культурологаў брат-

ніх краін у Мінску.

Інстытут, у якім працуе С.Ананьева, — галоўны навуковы цэнтр казахскага літаратуразнаўства, фалькларыстыкі і мастацтвазнаўства. Вучоныя аналізуюць гісторыю і тэорыю літаратуры, культуры і творчую спадчыну іх адметных прадстаўнікоў. Летась у Казахстане выйшла манаграфія “Міжнародныя сувязі казахскай літаратуры”, у якой даследуюцца кантакты з рускай, украінскай літаратурамі, а падрыхтаваны С. Ананьевай

раздзел упершыню прысвечаны сувязям з беларускай літаратурай. Увогуле ж тэма “яўна цягне на асобную манаграфію”, і ў сумесных планах Святланы з журналістам, аўтарам “Голасу Радзімы” Алесем Карлюкевічам — напісаць кнігу пра беларуска-казахскія літаратурныя дачыненні. У прыватнасці, гаворыць яна, шчымлівай нотай беларуская тэматыка праходзіць у творчасці казахскіх пісьменнікаў, якія ўдзельнічалі ў вызваленні Беларусі ад фашыстаў. → **Стар. 2**

У фокусе

■ **Творы нараджаюцца ў агні** Настаўнік яго, Мікалай Пушкар, быў родам з Расіі, але стаў вядомым скульптарам у Беларусі. А нашага земляка Ігара Лебедзева жыццёвыя шляхі прывялі ў 70-я гады ў расійскі Томск **Стар. 3**

■ **Мелодыі Сяргея Картэса** У творчым почырку вядомага беларускага кампазітара музыказнаўцы знаходзяць уплывы многіх культур свету **Стар. 3**

■ **Сталіцы багатая біяграфія** Статус нематэрыяльнай гісторыка-культурнай каштоўнасці могуць прысвоіць міфічнаму заснавальніку Мінска **Стар. 4**

СЯБРЫ

Добры бераг дзяцінства

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Цяпер прадстаўнікі еўраазіяцкай краіны называюць сябе не казахскім, а казахстанскім народам. Гэта знак павягі да людзей розных этнасаў, якія там жывуць і працуюць. Дарэчы, летась на канферэнцыі Святлана Ананьева расказала, што перад ад'ездам у Мінск была на прыёме ў генеральнага консула Расіі ў Алматы Барыслава Мешчанінава. “Ён этнічны беларус, родавыя карані ў Віцебску, жыве ў Казахстане і яшчэ не быў у Мінску, — патлумачыла. — Я прывезла ад Барыслава Барысавіча прывітанне і паклон удзельнікам канферэнцыі”.

Чым прывабіў яе мінскі форум? “У маёй цікавасці да казахска-беларускіх літаратурных сувязяў моцныя карані, — разважае Святлана. — Хоць нарадзілася я ў Казахстане, але Мінск займае асаблівае месца ў маім жыцці: па тагачасным Ленінскім праспекце, доме 72 жылі мае бабуля з дзядулем. Вокны кватэры выходзілі на праспект і Тэатральна-мастацкі інстытут. Дарэчы, па вуліцы Сурганава і сёння жыве адна з трох маіх мінскіх стрыечных сясцёр”.

У адзін з прыездаў яны з прафесарам, культуролагам Альмірай Наўрызбаевай прайшліся ў вядомую кнігарню “Акадэмнага”, гулялі па парку Чалюскінцаў. Гэтыя мясціны вядомыя Святлане даўно, а Батанічны сад яна і цяпер лічыць адным з лепшых у былым СССР. Можна, таму, што ў дзяцінстве пад час летніх каникулаў любіла бываць у ім з бацькамі, памятае

ІВАН ЖДАНОВІЧ

Святлана Ананьева выступае на мінскай канферэнцыі

“ўсіх вавёрачак”... І цяпер яе сустракалі ў Беларусі надзвычай цёпла і душэўна.

Мінск, вядома, прыцягваў нашу супляменніцу і як горад пастаяннага месца жыхарства. Пасля заканчэння філфака Чаркаскага педінстытута ў 1980-м

Святлана збіралася нават рабіць дысертацыю па творчасці Ф. Дастаеўскага ў БДУ, на кафедры рускай літаратуры, і быў прызначаны яе навуковым кіраўніком дацэнт Аляксандр Станюта, сын народнай артысткі Стэфані Станюты. Ды жыццё склалася інакш, воч-

ную аспірантуру яна закончыла ў Алма-Аце, і яе адтуль “ужо не адпусцілі”. Цяпер Святлана сама загадвае аспірантурай. Жартуе: “Муціць, не выпадкова кожнае лета ў Мінску я шпацыравала непадалёк ад Акадэміі навук”. А калі чатыры гады таму казахстанскія вучоныя пачалі працаваць над навуковым праектам “Міжнародныя сувязі казахскай літаратуры ў перыяд незалежнасці”, то раздзелы пра казахска-расійскія, украінскія і беларускія сувязі яна ахвотна ўзяла сабе.

Святлана вельмі любіць беларускія лясы, у якіх з дзядулем збірала грыбы. У кожны прыезд, расказвае, яны з маці абавязкова хадзілі па тэатрах, на канцэрты “Песняроў”, а нека “хварэлі за мінскую хакейную каманду “Дынама” ў Палацы спорту”. Вельмі грэе яе душу, што паміж Беларуссю і Казахстанам умацоўваюцца сяброўскія адносіны. Згадвае, як хораша ў 2006 годзе ў Астане праходзілі Дні Мінска. “Мяне аж да слёз кранула тое, як сардэчна сустракалі беларускіх артыстаў... — Святлана тады якраз была ў Астане ў камандзіроўцы. — Бабулі-“апашкі” ў белых хустках паднімаліся на сцэну, дарылі кветкі, абдымалі, дзякавалі... І я яшчэ раз упэўнілася: сяброўства нашых народаў было, ёсць і будзе. Хочацца, каб і мая, наша супольная праца ўмацоўвала такія стасункі. Таму мы з калегамі заўсёды рады ўсталяванню новых гуманітарных, літаратурных кантактаў з беларусамі”.

Дванаццаць волатаў з Паднябеснай

Кітайскія электравозы дапамогуць беларускім чыгуначнікам павялічваць аб'ём грузаперавозак

Беларуская чыгунка заключыла кантракт на пастаўку магістральных электравозаў з Кітая. Набыццё новых электравозаў — патрабаванне часу: цяпер значна павялічваюцца транзітныя патокі грузаў праз Беларусь. Тыя ж грузавыя цягнікі, якія прыбываюць у краіну з Расіі, маюць сярэднюю вагу 7.000–9.000 тон, і электравозам, што працуюць у Беларусі, цяжка спраўляцца з саставамі.

Паводле кантракта, які Беларусь заключыла з Карпарацыяй па экспарце і імпарце электраабсталявання Кітая і Датунскім электравозабудаўнічым заводам, у 2012-м у Беларусь прыедуць 12 грузавых магістральных двухсекцыйных электравозаў. На набыццё электравозаў будуць выдзелены крэдытныя рэсурсы банкаў Кітая.

Клякс можна не баяцца

Беларускія навукоўцы ствараюць электронную паперу

Гэты цікавы праект рэалізуецца ў Інстытуце хіміі новых матэрыялаў Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Навукоўцы распрацоўваюць каляровую электронную паперу. Яна ўяўляе сабой тонкі гнуткі дысплей, які ўтвараецца з мноства мікракапсул, запоўненых пігментнымі мікрачасцінкамі — гэтак званым электронным чарнілам. Уздзейнічаючы на іх пры дапамозе святла, выпрамененага спецыяльнай лазернай прыладай, навукоўцы і атрымліваюць на такой паперы “малюнак”. Між іншым, электронная папера такая ж лёгкая і гнуткая, як і традыцыйная. А малюнак на ёй захоўваецца, пакуль не спатрэбіцца стварыць замест яго нешта новае.

Праект беларускіх навукоўцаў разлічаны на тры гады. У бліжэйшы час плануецца атрымаць першыя доследныя ўзоры айчынай электроннай паперы. Запавядаюць лепшыя сусветныя досведы на распрацоўцы такой прадукцыі, спецыялісты інстытута ўжылі і свае ноў-хаў. Яны разлічваюць, што попыт на электронную паперу будзе высокім. Цяпер, дарэчы, навінка шырока ўжываецца ў свеце — для стварэння рэкламы, атрымання розных лічбавых малюнкаў, выпуску электронных кніг. Тэхналогія вытворчасці ўдасканалюцца. Напрыклад, навукоўцы ЗША стварылі электронную паперу з чарнілам, якое па ўспрыманням вокам блізкае да друкарскай прадукцыі, мае добры кантраст.

Навукоўцы Інстытута хіміі новых матэрыялаў даўно вывучаюць фізікахімію тонкаплёнкавых арганічных матэрыялаў рознага прызначэння, распрацоўваюць новыя кампазіцыйныя матэрыялы з зададзенымі ўласцівасцямі. У бліжэйшых планах — стварэнне і электроннай ручкі.

СУСЕДЗІ

Сяброўства ўмацоўваецца справамі

Тэма нядаўняга літаратурнага вечара ў мінскім “Кніжным салоне” была адметнай: гаварылі пра беларуска-літоўскае добрасуседства

Адам Мальдзіс

Летась шырока адзначалася тысячагоддзе першага згадвання назвы Літва ў пісьмовай крыніцы — адной з нямецкіх хронік. У сувязі з юбілеем у абедзвюх суседніх краінах прайшлі вечары, былі выдадзены адмысловыя кнігі. Беларускую анталогію, укладзеную паэтам Сяргеем Панізнікам, так і назвалі: “Тысяча гадоў добраму суседству”. У саліднае выданне ўвайшлі гістарычныя дакументы, творы беларускіх пісьменнікаў пра нашу бліжэйшую суседку, вершы літоўскіх паэтаў, перакладзеныя на беларускую мову. Анталогія “Тысяча гадоў добраму суседству”, як і іншыя юбілейныя выданні, была прадстаўлена на вечары “Беларуска-літоўскае добрасуседскае сузыхіццё”, праведзеным у мінскім “Кніжным салоне”: ён спецыялізуецца на продажы літаратуры, выдадзенай у іншых краінах ці прысвечанай грамадска-культурным сувязям Беларусі з замежжам. На вечары выступіў сакратар Пасольства Літвы ў Беларусі Ёнас Даняляўскас. Вяла ж імпрэзу Вірджынія Тарнаўскайтэ, вядомая дзявочка

літоўскай дыяспары ў Беларусі.

Выступілі паэт Алесь Разанаў, які даўно перакладае літоўскую паэзію, а нядаўна нават пачаў пісаць вершы на літоўскай мове, і дырэктар выдавецтва “Кнігазбор”, дзе пабачыла свет названая анталогія, Кастусь Цвірка, і доктар філалагічных навук Арсень Ліс, які толькі што выдаў тоўсты зборнік сваіх твораў, сярод якіх ёсць і даследаванні, прысвечаныя Язэпу Драздовічу і Пётры Сергіевічу — мастакам, чый лёс звязаны з Вільняй-Вільнюсам. Ды і іншым, у тым ліку і мне, было што сказаць пра кантакты з сябрамі-суседзямі. Засяроджвалі ўвагу: Год тысячагоддзя Літвы сёлета непрыкметна перарос у неабвешчаны Год Літвы ў Беларусі. Пра гэта сведчаць і нядаўні пасяховы візіт у Мінск прэзідэнта Літвы Далі Грыбаўскайтэ, і летні тур на веласіпедзе па гарадах і сёлах Беларусі літоўскай урадавай эліты на чале з прэм'ер-міністрам, і плённы перамовы паміж міністрамі культуры абедзвюх краін наконт абмену музейнымі экспанатамі, аднаўлення ў Вільнюсе Музея імя Івана Луцкевіча, і дамоўленасць аб спрощаных паездках за

Вірджынія Тарнаўскайтэ (справа) вядзе вечар

мяжу жыхароў 50-кіламетровай прыгранічнай зоны. Адзначалася, што ў кантактах з Беларуссю Літва яўна лідзіруе сярод краін Еўрасаюза.

Доказам актывізацыі грамадска-культурных дачыненняў з'яўляецца і выданне Аляксандра Адамковіча “Беларусы ў Літве: учора і сёння. Кніга І. Вільня”. У кнізе змешчаны матэрыялы пра Віленскую беларускую гімназію, Беларускі пасольскі клуб, перыядычны

друк, інтэрв'ю з віленскімі беларусамі. Дарэчы, малады даследчык мяркуе прысвяціць нашай дыяспары ў Літве яшчэ чатыры кнігі.

На вечары спяваліся літоўскія і беларускія песні, дэкламаваліся вершы, ішоў фільм пра жыццё карэнных літоўцаў у Астравецкім раёне. Выклікала інтарэс і выстава пра беларуска-літоўскае культурнае ўзаемадзеянне, падрыхтаваная Сяргеем Панізнікам.

Рамяство і мастацтва ў лепшых народных традыцыях часцяком ідуць поруч

Мелодыі Сяргея Картэса

Ала Казакевіч

У творчым почырку вядомага беларускага кампазітара музыказнаўцы знаходзяць уплывы многіх культур свету

У праграме творчага вечара Сяргея Картэса, які праходзіў у Беларускай дзяржаўнай філармоніі, гучала яго прыгожая, рамантычная музыка з балета “Апошні Інка”, які, дарэчы, быў з поспехам пастаўлены ў Гаване, выконвалася і опера “Мядзведзь”.

Маэстра — адзін з самых пладавітых і пазнавальных кампазітараў Беларусі. Меламаны памятаюць, напрыклад, і пастаўку ягонай оперы “Візіт дамы” ў Тэатры оперы і балета — гэта была падзея ў музычным жыцці краіны. Ён аўтар дзясяткаў музычных партытур да спектакляў, пастаўленых у розныя гады ў вядучых тэатрах Беларусі, музыкі да фільмаў, у тым ліку і такіх

Гучыць музыка С. Картэса

вядомых, як “Вазьму твой боль” і “Чорны замак Альшанскі”. Міжнародную вядомасць Картэсу прынеслі інструментальныя, а таксама вакальныя і вакальна-сімфанічныя цыклы на вершы Яўгенія Еўтушэнкі, Янкі Купалы, Максіма Танка, Гарсія Лоркі, Нікаласа Гільена, Жака Ленуара.

На канцэрце ў філармоніі ігралі музыканты Дзяржаўнага акадэмічнага сімфанічнага аркестра Беларусі пад кіраўніцтвам мастацкага кіраўніка і галоўнага дырыжора Аляксандра Анісімава, выступалі салісты Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Алена Бундзалева, Юрый Балацько і Станіслаў Трыфанаў.

У Сяргея Альбертавіча цікавая біяграфія, ён прадстаўнік старадаўняга расійскага роду. Нарадзіўся ў Аргенціне, куды сям’я ягонай маці эмігравала ў 1920 годзе. А бацька Сяргея Картэса — чыліец. Першыя дваццаць гадоў жыцця будучы кампазітар правёў у Аргенціне і вучыўся музыцы ў Буэнас-Айрэсе. Пасля Другой сусветнай вайны сям’я Картэса падала прашэнне аб атрыманні саваецкага грамадзянства і вяртанні на радзіму. Пераезд у СССР стаў магчымым толькі ў 1955 годзе. У Мінску Сяргей Картэс закончыў кампазітарскі факультэт Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі.

Натхненне ад спадчыны

Выстава твораў дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва “З дрэва, гліны і металу” праходзіць у Нацыянальным гістарычным музеі

Міхаіл Гоману

У экспазіцыі, арганізаванай Беларускім саюзам майстроў народнай творчасці пры падтрымцы Міністэрства культуры, дэманструюцца каля 80 твораў жыхара Дзяржынска Андрэя Мяцельскага (кераміка) і мінчаніна Аляксандра Паўлава (чаканка і разьба па дрэве), а таксама жыхара Ліды каваля Генадзя Савоня (ліццё).

Як заўважыў доктар мастацтвазнаўства прафесар Яўген Сахута, выстаўлены на экспазіцыі працы аб’ядноўвае выкарыстанне традыцыйных матэрыялаў, натхненне багатай спадчынай народных рамёстваў і высокае майстэрства. Па словах вучонага, кераміка Мяцельскага, створаная ў тэхніках дымлення і ваксавання, заснаваная на міфалогіі Айчыны, гісторыі і побыце народа. Аўтар

з’яўляецца ўдзельнікам шматлікіх конкурсаў і выстаў, узнагароджаны за высокае майстэрства і асабісты ўклад у адраджэнне і развіццё традыцый ганчарства.

Шэраг твораў А. Паўлава прысвечаны рэлігійнай і ваенна-гістарычнай тэматыцы, яны адлюстроўваюць побыт насельніцтва старадаўняй Беларусі. Аляксандр — адзін з нешматлікіх мастакоў, які валодае вытанчаны

ным майстэрствам партрэтнай чаканкі, амаль з фатаграфічнай дакладнасцю адлюстроўвае вобразы гістарычных дзеячаў Беларусі, быў неаднаразова прызёрам рэспубліканскіх фестываляў і конкурсаў рамёстваў.

Прывабліваюць увагу на выставе і творы каваля Генадзя Савоня, які таксама прымае актыўны ўдзел у рэспубліканскіх конкурсах.

ПЕРАЕМНАСЦЬ

Творы нараджаюцца ў агні

Настаўнік яго, Мікалай Пушкар, быў родам з Расіі, але стаў вядомым скульптарам-керамістам у Беларусі. А нашага земляка Ігара Лебедзева жыццёвыя шляхі прывялі ў 70-я гады ў расійскі Томск

Іван Івану

Летам 44-га, як вызвалілі Магілёў, трохгадовы Ігар з маці сустракаў “нашых”. “Гарачыня... Пыл... Бамбёжка... — учэпіста выбірае фон для аповеду памяць Ігара Якаўлевіча. — Хоць малым быў, а і фашыстаў памятаю. І вась савецкі салдат, сапёр, падняў мяне на рукі. Прыціснуў і пацалаваў... Вусаты такі, вусы мяккія, пшанічныя... Даў кавалачак зачага хлеба. А побач ішлі салдаты з бярвеннямі на плячах, бо наперадзе была пераправа цераз Дняпро, бой за Магілёў на другім беразе ракі”. Хлопчыку пашанцавала: нарадзіўшыся ў лютым 41-га, сын афіцэра Чырвонай Арміі, які загінуў у першыя дні вайны пад Оршай, выжыў з мамы-камуністкай у акупацыі, хоць “уса вайна сваімі каванымі ботамі прайшла перад вачыма і па душы”. Можна, таму ў ягоных творах шмат добрага гумару і святла — хочацца выціснуць з падсвядомасці цяжкія ўспаміны.

Сёлета ў нумары газеты за 23 верасня мы расказвалі пра мастака, майстра-кераміста Мікалая Пушкарка: ён нарадзіўся ў Расіі, на Белгарадчыне, а рэалізаваў свой вялікі талент у беларускім Мазыры. Там адкрыты музей з багатай экспазіцыяй ягоных твораў. І вось, аказваецца, наш зямляк Ігар Лебедзеў не проста пераняў у яго сакрэты майстэрства, але і сам перадаў іх дзясяткам вучняў у Томску. Пасля вайны, згадвае, скончыў школу, чыгуначнае вучылішча №5 у Магілёве і быў накіраваны на працу ў Мінск. Але вабіла мастацтва, і

ён паступіў у Тэатральна-мастацкі інстытут. “Займаўся станкавым жывапісам, графікай, а Пушкар, які быў на той час выкладчыкам аддзялення мастацкай керамікі, прывіў любоў да яе, — удакладняе Лебедзеў. — Мы сталі з ім сябрамі на ўсё жыццё, ён мяне за сына лічыў, паколькі сваіх дзяцей у сям’і Мікалая Мікітавіча не было.”

Пасля вучобы Лебедзеў працаваў у Гомельскім мастацкім фондзе: аб’ездзіў, кажа, усю вобласць. Маючы майстэрню ў Калінкавічах, удзельнічаў і ў выставах з міні-скульптурамі — рэспубліканскіх, усесаюзных. На адной з іх пабачыў твораў работ пасланец з Томска: там ствараўся новы завод, патрэбны былі таленты. Абяцалі кватэру! Вось і падаўся ў далёкі край. Ужо на месцы, як прыгледзеліся да хлопца, адразу даверылі яму пасаду галоўнага інжынера. Спадабаліся і людзі тамтэйшыя, і якасная белая гліна. Падправілі тэхналогію — а Лебедзеў прайшоў добрую практыку на керамічных заводах у Івацэвічах, Радашковічах — і праз год Багашоўскі эксперыментальны завод мастацкай керамікі, што за 16 кіламетраў ад Томска, выйшаў у лідары галіны. Яго вырабы, а таксама працы народных майстроў-надомнікаў, з якімі Лебедзеву таксама давялося працаваць, ахвотна бралі на розныя выставы, прадаваліся яны і як сувеніры на Алімпіядзе-80 у Маскве. Ігар Якаўлевіч да таго ж асвоіў у Томску лозапляценне, разьбярства, навучыўся працаваць з бярозай. З часам гэтыя ўменні спатрэбіліся...

Сібірская далеч тады не была

яшчэ замежжам, грошы вадзіліся — ён і ў Гомель да сяброў часта наведваўся, і да сяцёр ў Магілёў, і да названага бацькі-Пушкарка ў Мазыр. Але часы перабудовы, а потым і развалу Саюза кантакты перарвалі. Заняпаў завод, Лебедзеву давялося і кааператыву зрабіць, і асвойваць спецыяльнасць выкладчыка, працаваць адразу на

Скульптар Ігар Лебедзеў

некалькіх работах: ён “вучыў людзей мастацтву”, каб забяспечыць сям’ю самым неабходным. Цяпер ён — педагог вышэйшай катэгорыі, у яго свая майстэрня з добрай печку для абпальвання, дзе майстар займаецца “чыста керамікай”. Удзельнічае ў выставах. Радуецца за сына, які па слядах маці пайшоў у медыцыну, закончыў медакадэмію, працуе кардыёхірургам.

Ігару Лебедзеву хутка 70, і яго, вядома ж, цягне на Радзіму, а як адарвацца? І пра бацькоў жонкі клапаціцца трэба. Знайшліся ў Томску аднадумцы, якія даўно адзін аднаго ведаюць, стварылі

ЭКСПЕДЫЦЫЯ

Таямніцы на краі зямлі

У канцы лістапада беларускія навукоўцы ў складзе сумеснай расійска-беларускай экспедыцыі зноў адпраўляюцца ў Антарктыду

Іна Ганчар

Паўднёвы палярны рэгіён планеты, плошчай каля 14 мільёнаў квадратных кіламетраў, завуць яшчэ самай вялікай халоднай пустыняй у свеце. І самым высокім кантынентам Зямлі. Амаль 95 працэнтаў мацерыка — сталыя ледавікі і ледавіковыя хрыбты, там вечная мерзлата. А вышыня некаторых горных вяршынь сягае за 4000 метраў над узроўнем мора. Уражваюць і тэмпературы: амаль пад мінус 90, пры гэтым хуткасць ветру можа перавышаць 80 метраў за секунду. Там няма людзей-абарыгенаў і ніхто яшчэ з прыезджых не жыў там даўжэй за 18 месяцаў.

Увогуле ў мяне такое ўражанне, што ў Антарктыдзе — амаль нічога ад Зямлі ў звычайным сэнсе гэтага слова. Як быццам і не наша планета. Што прымушае навукоўцаў розных краін станавіцца палярнікамі ў гэтым свеце льдоў і айсбергаў? Якія таямніцы захоўвае ў сабе Антарктыда? Пра гэта я збіралася даведацца, ідучы па інтэрв'ю да вядучага навуковага супрацоўніка Навукова-практычнага цэнтра НАН Беларусі па біярэсурсах, кандыдата біялагічных навук Юрыя Гігіняка.

— **Юрый Рыгоравіч, хутка вы ізноў пабачыце Антарктыду. Не сакрэт, што нізкія тэмпературы, паніжаны атмасферны ціск, штормавыя вятры, геамагнітныя буры, павышаны фон сонечнай радыяцыі — усё гэта стварае экстрэмальныя ўмовы для чалавека. Дык экспедыцыя для вас — гэта нейкі рамантызм ці навуковая цікаўнасць?**

— Гэта ўсё разам. Я захварэў Антарктыдай, калі

вучыўся на першым курсе Беларускага дзяржуніверсітэта, прачытаўшы кнігу Васіля Пяскова “Белыя сны”. У 1971-м пабываў там першы раз. І вось амаль праз 40 гадоў ізноў сабраўся туды. Гэта была мая мара. Вядзе ў экспедыцыю і велізарны навуковы інтарэс. Хоць буйныя класы млекакормячых, птушак, рыб, імхоў і лішайнікаў там досыць добра даследаваны, цяпер нас цікавіць фізіялогія раслін і жывёл. Хто адкажа на пытанне: што дае ім сілы прыстасоўвацца да такіх суровых умоў наваколля? Два гады таму ў складзе экспедыцыі быў біёлаг Алег Барадзін як прадстаўнік Беларусі, прывёз вельмі вялікі біялагічны матэрыял. У прыватнасці, адзначана: у антарктычных азёрах з 79 вывучаных відаў планктонных водарасцяў 75 насяляюць і вадаёмы Беларусі, з 19 відаў лішайнікаў, якія растуць у раёне размяшчэння беларускай экспедыцыі, 7 сустракаюцца на тэрыторыі нашай краіны. Цікавыя факты! Трэба іх праверыць, каб рабіць высновы пра адаптыўныя здольнасці прадстаўнікоў як антарктычнай, так і нашай флоры і фаўны. Я буду працягваць гэтыя доследы.

— **Ці будучы ў беларускім атрадзе іншыя спецыялісты?**

— На расійскім караблі нам вылучаны чатыры месцы, будучы яшчэ два нашы фізікі, адзін гідраметэролаг. Фізікі будучы даследаваць азоныя слой, праводзіць лідарныя доследы, гідраметэролаг зоймецца маніторынгам навакольнага асяроддзя.

— **Цікавыя доследы, і яны, безумоўна, важныя, бо пашыраюць веды пра наш свет, сведчаць аб высокім узроўні развіцця**

Юрый Гігіняк ужо даследаваў падводны свет Антарктыды ў 70-я гады

Пінгіны ў Антарктыдзе — карэнныя жыхары

беларускай навукі. Але ж, мусіць, толькі тады ёсць сэнс праводзіць іх за 14 тысяч кіламетраў ад Беларусі, рызыкаваць, рабіць немалыя матэрыяльныя выдаткі, калі ёсць надзея і на нешта большае...

— Вядома. І тут трэба выразна разумець, што Антарктыда — гэта, па сутнасці, апошні і багаты рэсурсны резерв чалавецтва. Сёння, скажам, агульны аб'ём толькі вуглевадароднай сыравіны на шэльфе антарктычных мораў ацэньваецца спецыялістамі як велізарны: ад 35 да 51 міль-

ярда тон умоўнага паліва. Ёсць там, у нетрах, велізарныя запасы руды, каштоўных і рэдказначных металаў, значны біялагічны рэсурс — крыль, рыба, птушкі, кіты, цюлені і гэтак далей. Так што Антарктыда — гэта сапраўдны кландайк. Як вядома, у 1991 годзе быў прыняты міжнародны Прагакол па ахове навакольнага асяроддзя, які ўступіў у сілу праз шэсць гадоў. Дык вось, паводле артыкула 7 гэтага дакумента на 50 гадоў у Антарктыдзе забараняецца любая дзейнасць па асваенні мінеральных рэ-

сурсаў, акрамя навуковай. І зусім не выпадкова некаторыя краіны ўжо сталі прад'яўляць тэрытарыяльныя правы на розныя раёны Антарктыды. Аргенцінцы пайшлі і на тое, што прывозяць цяжарных жанчын, якія там нараджаюць — і дзіця тое лічыцца грамадзянінам Антарктыды. Ні адна з дзяржаў такога грамадзянства пакуль не прызнае. Але ўсё можа змяніцца. Сёння межаў на лядовым кантыненте няма, кожная краіна можа ставіць сваю станцыю, дзе жадае. А сыравінныя запасы пры-

цягваюць усё больш увагу розных сіл, і што будзе пасля заканчэння дзеяння Прагаколу — невядома.

— **То можа здарыцца, што з самай халоднай Антарктыды ў будучыні пераўтварыцца ў “гарачую” тэрыторыю?**

— Так. Хоць хацелася б, каб яна даўжэй заставалася міжнародным запаведнікам, які ўяўляе з сябе толькі навуковую цікавасць.

— **Значыць, варта і нам падумаць пра сваю станцыю на гэтым мацерыку, як зрабілі гэта Украіна, Эстонія, Бельгія ды шмат якія іншыя краіны...**

— Я спадзяюся, мы вельмі блізка да вырашэння гэтага пытання. У Беларусі прынята дзяржаўная праграма па вывучэнні Антарктыды. Магчыма, ужо хутка беларускі сцяг будзе падняты і над нашай станцыяй.

Даведка ГР. Юрый Гігіняк — навуковы кіраўнік біялагічнай часткі Дзяржаўнай праграмы “Маніторынг палярных раёнаў Зямлі і забеспячэнне дзейнасці арктычных і антарктычных экспедыцый на 2007–2010 гады і на перыяд да 2015 года”. Удзельнік 16-й Савецкай антарктычнай экспедыцыі 1971–1972 гадоў. Першы беларус, які паставіў рэкорд знаходжання там: 18 месяцаў. Даследаваў падводны свет Антарктыды, апускаючыся з аквалангам на глыбіні да 55 метраў. Па матэрыялах той экспедыцыі напісаў кандыдацкую дысертацыю, гэта пакуль адзіная праца пра жыццёвыя цыклы шматлікіх водных жывёл на працягу паўтара года. І своеасаблівы падмурак для доследаў шматлікіх біёлагаў, бо паўтарыць такія працяглыя назіранні з прымяненнем аквалангаў нікому не ўдалося.

Сталіцы багатая біяграфія

Статус нематэрыяльнай гісторыка-культурнай каштоўнасці могуць прысвоіць міфічнаму заснавальніку Мінска

Упраўленне культуры гарвыканкама накіравала ў Міністэрства культуры матэрыялы па легендзе пра міфічнага заснавальніка старажытнага Мінска (Менска) — Менска. Паданне ўпершыню было апублікавана ў сярэдзіне XIX стагоддзя вядомым беларускім этнографам і пісьменнікам Паўлам Шпілеўскім.

Вакол Мінска ва ўсе часы хадзіла шмат легенд. Па адной з іх

даўным-даўно ля самай Свіслачы пасяліўся волат Менеск. На рацэ Свіслач ён пабудаваў велізарны каменны млын. Мука ў ім малалася не з пшаніцы, а з камянёў. Кожную ноч Менеск ездзіў і набіраў у дружыну адважных і моцных малайцоў, гатовых абараняць ад ворагаў родную зямлю. Дружыннікі сяліліся побач з Менескам. Так і з'явіўся горад: Менеск — Менск

— Мінск.

Па навуковых звестках, беларуская сталіца названая ад ракі Менкі, на якой была заснавана. Або ад славянскага слова “мена”: горад стаіць на скрыжаванні гандлёвых шляхоў, дзе адбываўся абмен таварамі.

Гісторыя горада адлічвае 11-е стагоддзе: упершыню Мінск згадваецца ў легендарнай “Аповесці мінулых гадоў” у 1067-м.

Ад Мадрыда да Нармандыі

Спектаклі Купалаўскага тэатра цэлы месяц з поспехам ішлі ў гарадах Заходняй Еўропы

Гэтая восень стала часам сапраўднага еўрапейскага трыумфу Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы. На працягу амаль чатырох тыдняў купалаўцы гастралівалі па Заходняй Еўропе. Яны паказалі спектакль паводле п'есы Антона Чэхава “Вяселле” дванаццаць разоў. Публі-

ка з захапленнем прымала яркае відовішча і тонкую псіхалагічную ігру на сцэне, спалучэнне класічнай тэатральнай школы купалаўцаў з сучаснай формай спектакля ў пастаноўцы рэжысёра Уладзіміра Панкова.

Гастролі пачыналіся ў Мадрыдзе. Потым быў вялікі поспех у французскім Шэрабургу і шэсць аншлагавых спектакляў у Парыжы. Далей — Нармандыя, і там “Вяселле” ігралі на працягу тыдня.